

Pendling mellem sprogundervisning og danske miljøer



Annie Nielsen

Lærer, projektmedarbejder.
Viborg Amt.

Institutionsskift er generelt vanskeligt, og meget tyder på, at de etniske minoriteter har ekstra vanskeligheder. Et indicium er, at der er større frafald blandt de etniske minoriteter på erhvervsskolerne¹ end blandt danskerne er et indicium herpå.

For de etniske minoriteter kan der også være tale om et skift fra en relativt beskyttet tilværelse blandt andre 'ikke-danskere' på eksempelvis et sprogcenter til omgivelser, hvor man måske er den eneste, der ikke er dansker, og hvor alt er tilrettelagt efter danske normer. Det kan være et kulturchok, eftersom mange desværre har et begrænset dansk netværk, selvom de måske har boet flere år i landet.

For at lette overgangen mellem institutionerne har der i en årrække været la-

vet forsøg med brobygningsaktiviteter. Der har oftest været tale om særskilte forberedende klasser for flygtninge og indvandrere.² Svagheden ved en del forløb er imidlertid, at det sidste afgørende skridt - skridtet ind i den danske klasse med danskere - endnu ikke er taget.

I Viborg amt har vi afprøvet en ny type brobygning, hvor de udenlandske kursister sluses ind i en dansk sammenhæng samtidig med, at de sideløbende tilbydes sprogundervisning. Sprogundervisningen skal være det refleksive rum, basen hvor iagttagelser og oplevelser fra det danske miljø kollektivt diskuteres og bearbejdes samt kobles med en teoretisk sproglig og kulturel viden.

I det følgende vil jeg kort skitsere to meget forskellige projekter, hvor disse

grundlæggende betragtninger er det pædagogiske udgangspunkt. Projekterne foregik på tværs af sprogskoler i Viborg amt. Der var tilknyttet lærernetværksgrupper til projekterne med det formål at støtte udviklingsarbejdet samt udarbejde beskrivelser af undervisningsformerne. Til de to projekter har der været tilknyttet eksterne konsulenter fra henholdsvis RUC og Danmarks Lærerhøjskole.

De to projekter er:

- 1 Støtteundervisning for flygtninge og indvandrere i de ordinære uddannelser³
- 2 Arbejde kombineret med andet-sprogsundervisning⁴

De to projekter foregik i 1998 og foråret 1999. Projekterne blev finansieret af Undervisningsministeriet, EU's Socialfond og Viborg Amt.

Støtteundervisning for indvandrere og flygtninge

Målgruppen var indvandrere og flygtninge, som var optaget på en uddannelse. Der er således tale om en relativt ressourcestærk gruppe, med et sprog-niveau svarende til Spor 3 trin tre⁵.

Projektet, som var udarbejdet af en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra gymnasier, VUC, Social- og Sundhedsuddannelser og sprogskoler, indeholdt lektieværksted på de ordinære uddannelser samt beskrivelse og evaluering af lektieværkstedet.

I forbindelse med beskrivelserne af den måde lektieværkstedet blev brugt,

opstillede lærerne en liste over de områder, som kursisterne søgte hjælp til.

1. Lektiestøtte
 - Tekstforståelse
 - Skriftlige opgaver
2. Generelle problemstillinger i sprogundervisningen
 - Grammatik
 - Fonetik
 - Mundtlig kommunikation
 - Skriftlig kommunikation
3. Social funktion
 - Social smalltalk
 - Vejledning i forhold til undervisningen generelt

Det viste sig i realiteten ikke muligt at skille kategorierne fra hinanden, men listen giver trods alt et billede af de opgaver, som lærerne varetog. Det følgende afsnit er et uddrag af en case fra støtteundervisning på VUC centret i Thisted⁶:

Case

Danskundervisningen på AVU niveau (elementær voksenundervisning) indeholder læsning af en del ældre litteratur, hvor indholdet er fjernt fra det Danmark som opleves i dag, og hvor sproget er gammelt og vanskeligt tilgængeligt. For at kursisten har kunnet læse og forstå sådanne tekster har støtte-læreren 'oversat' ord og sætninger til nudansk samt formidlet historisk indsigt og samfunds- og kulturforståelse.

Blandt teksterne har der ligeledes været nogle som krævede 'oversættelse' for at kursisten kunne 'læse mellem linierne' og fortolke historien.

Kursisten har medbragt en række spørgsmål til hver tekst fra VUC læreren. Disse spørgsmål løber kursisten og støttelæreren igennem, og han vælger så, hvilken måde han ønsker hjælp til at bearbejde og besvare.

I AVU-undervisningen er kursisten optaget af at forstå sproget og hænge på i undervisningen. Han må læse teksten mange gange, bruge ordbog osv. Det er svært for ham at få stillet afklarende spørgsmål, mens der er tid og lejlighed på holdet. Som eneste udlænding på et AVU hold er det svært for kursisten at få stillet spørgsmål, som han oplever ingen andre end han selv har interesse i.

Støttelæreren undervisning af kursisten har derfor været koncentreret om læsning, ordforståelse og fortolkning af de tekster, som han har fået udleveret på holdet, samt medvirken til at historierne bliver sat ind i et historisk og kulturelt perspektiv.

Ekstern evaluering

Støtteundervisningen blev evalueret af Danmarks Lærerhøjskoles Forskningscenter for voksenuddannelse. Evalueringen bestod af interviews med kursister, som havde udnyttet tilbudet samt lærere fra de ordinære uddannelser.

De kursister, som blev interviewet, angiver, at støtteundervisningen har haft en god effekt. Der lægges især vægt på den individuelle undervisning, der tager udgangspunkt i den enkeltes konkrete behov. Ifølge evalueringen er den ideelle støtteundervisning individuel, men den kan dog udmærket foregå

sammen med andre på samme sproglige niveau.

Hovedparten af de interviewede lærere kan spore en god effekt fra støtteundervisningen i den ordinære undervisning. Effekten er en bedre formåen i skriftlig dansk, samt en større bevidsthed hos kursisterne om det faglige og den måde, de forholder sig til undervisningen. Alle de ordinære lærere udtaler, at støtteundervisningen er en god ide og et godt tilbud, hvis de tosprogede kursister skal have mulighed for at gennemføre en ordinær uddannelse.⁷

Rummelighed er tilsyneladende det nye nøglebegreb i regeringens uddannelsespolitik⁷. Støtteundervisning for flygtninge og indvandrere på de ordinære uddannelser kunne være en måde at gøre uddannelserne mere rummelige. Forhåbentlig bliver det lige så naturligt at der er et åbent tilbud om støtteundervisning til alle, ligesom der på en række uddannelser tilbydes specialundervisning for danskere med læse- stave problemer.

Arbejde kombineret med andetsprogsundervisning

Arbejde kombineret med andetsprogsundervisning eller arbejdsmarkedsklasser, som vi kalder det, er for en helt anden målgruppe. Målgruppen er hovedsagelig folk med en erhvervsuddannelse eller erhvervs erfaring fra hjemlandet, der skal sluses ud på arbejdsmarkedet. De kursister, som deltog i udviklingsarbejdet, befandt sig sprogligt fra post-alfa til kursister, som havde en test 2. Fælles for dem var, at de var kørt fast i

den almindelige sprogundervisning på sprogskolerne.

Arbejdsmarkedsklasserne bestod af 10-18 timers sprogundervisning og 2-3 dages praktik afhængig af antallet af undervisningstimer. Der var tale om individuelle praktikker. Læreren havde timer til at besøge praktikpladserne, således at hun kendte til kursisternes hverdag på arbejdspladsen, samt kunne støtte og opsamle sproglige, kulturelle eller sociale problemstillinger, som efterfølgende kunne bearbejdes enten i undervisningen eller på arbejdspladsen. I enkelte tilfælde var der således tale om undervisning på arbejdspladser i brug af computerprogrammer i produktionen eller udfyldelse af arbejdsedler.

Det generelle var dog, at undervisningen i højere grad beskæftigede sig med mere almene problemstillinger, der var fælles for alle kursisterne, selvom de var på forskellige arbejdspladser.

For at udvikle undervisningsmetoder, hvor man bevidst arbejdede med også at udnytte praktikken som et felt og læringsrum til iagttagelse af normer, kultur og sprog, blev der til de tre forløb på to sprogskoler sideløbende tilknyttet en netværksgruppe med en udviklingskoordinator og en sprogforsker fra RUC. De metoder, som kunne forbinde den uformelle læring fra praktikken med sprogundervisningen, var den etnografiske metode og sprogobservationer. Gennem netværksarbejdet blev erfaringerne fra undervisningen formidlet og diskuteret kollektivt samt koblet med en teoretisk viden. Efter projektafslutning var lærerne fri-

købt en måned til at sammenskrive erfaringerne fra undervisningen. Undervisningsministeriet udgav denne rapport i efteråret 1999.

Rapporten beskriver erfaringer med brug af den etnografiske metode og sprogobservationer, og hvordan man har arbejdet hermed. Det var nødvendigt at starte meget konkret. Eksempelvis kunne kursisterne få til opgave at undersøge praktikstedets navn, adresse, mødetider og pauser. Senere berettedes om produktionen, antal ansatte, arbejdsfunktioner, og mere abstrakt om kønsroller, forhold til autoriteter, hvad snakker man om i pauserne, og hvordan kommer man ind i snakken?

Nogle af de redskaber, som blev benyttet, var notesbog eller dagbog og foto. Læreren tog blandt andet billeder på praktikbesøgene som udgangspunkt for mundtlig og skriftlig fremstilling.

På vej

De to projekter har vist, at overgangene går lettere, når der er tilkøbet en undervisning, hvor de sproglige og kulturelle problemstillinger bearbejdes. Samtidig ligger der en pædagogisk sidegevinst af dimensioner ved at kursisterne er i et dansk miljø, som både virker motiverende for sprogtilgængelsen og er et felt til observation af sprog og kultur. De sociale og integrationsmæssige aspekter i at være i et dansk miljø er ikke de mindst vigtige, selvom de ikke er beskrevet her.

Der er altså tale om, at de udenlandske kursister er 'ude' i et dansk miljø - det

være sig uddannelsesinstitutioner eller arbejdspladser sammen med danskere, men samtidig 'pendler hjem' til sprogundervisningen/støtteundervisningen, hvor de sammen med andre i samme situation kan bearbejde og få struktureret oplevelserne, samt stille nye spørgsmål til næste 'tur ud i det ukendte danske samfund'. Sprogundervisningen får hermed en anden, men ikke mindre væsentlig funktion. Den verden, der ligger lige uden for klasseværelset, udnyttes som læringsrum for iagttagelse og afprøvning af kommunikative kompetencer. Undervisningen tager udgangspunkt i kursisternes behov og erfaringer. Formålet hermed er at tilstræbe en erfaringsbaseret viden. En erfaringsbaseret og behovsorienteret undervisning vil altid ændre lærer- og elevroller. Dette er en vanskelig omstilling, ikke mindst for kursisterne, da det rokker ved den traditionelle opfattelse af undervisning, hvor det forventes, at det er læreren, som ved, hvad der skal undervises i og som har svaret på alt.⁹ Ny veje i undervisningen er ikke nødvendigvis lettere - men nødvendige og besværet værd.

Noter

- 1 Undervisningsministeriets Nyhedsbrev, Maj 1999.
- 2 Evaluering af en udvidet kobling mellem dansk- og fagundervisning i erhvervsprojekter Viborg Amt 1997, Frandsen og Nielsen.
- 3 Erfaringerne herfra er beskrevet i rapporten „Støtteundervisning for flygtninge og indvandrere i de ordinære uddannelser“. Viborg Amt 1999. Rapporten kan rekvireres ved Viborg Amt.
- 4 Erfaringerne fra udviklingsarbejdet er beskrevet i rapporten „Dansk på arbejde-arbejde på dansk“ Red. af Karen-Margrete Frederiksen & Annie Nielsen. Kbh., Undervisningsministeriet, uddannelsesstyregruppen, 1999. (Uddannelsesstyregruppenstema-hæfteserie, nr. 40).
- 5 Spor 3 henvender sig til kursister med hurtig progression. Se endvidere: Spor 1-3. Undervisningsvejledning Dansk for voksne udlændinge. Kbh. Undervisningsministeriet, 1999. 3. bd.
- 6 Støtteundervisning for flygtninge og indvandrere i de ordinære uddannelser, Viborg Amt 1999. S. 6.
- 7 Støtteundervisning for flygtninge og indvandrere i de ordinære uddannelser, Viborg Amt 1999. S. 10-12.
- 8 Margrete Vestager: Rummelighed i uddannelsessystemet, fra RUM, Sorø møde 1999 Undervisningsministeriets Tidsskrift 7, 1999.
- 9 Udvikling af lærerrolle er beskrevet i rapporten „Dansk på arbejde -arbejde på dansk“ Undervisningsministeriet, 1999.